

Справа «Regent Company проти України» (“Regent Company v. Ukraine”)

У рішенні, ухваленому 3 квітня 2008 року у справі *«Regent Company проти України»*, Суд постановив, що

- мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції;
- було порушено ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити компанії-заявнику протягом трьох місяців з моменту набуття чинності рішенням суду відповідно до вимог ч. 2 ст. 44 Конвенції суму боргу, встановлену національним арбітражним рішенням від 23 грудня 1998 року, яку держава заборгувала компанії-заявнику. На думку Суду, саме визнання наявності порушень ч. 1 ст. 6 Конвенції та ст. 1 Першого протоколу до Конвенції становить достатню компенсацію моральної шкоди.

Обставини справи.

Заявником є приватна керуюча компанія «Regent Engineering International Limited», зареєстрована у м. Вікторії (Сейшельські острови) (далі – компанія-заявник). Офіційною адресою компанії є м. Лондон (Сполучене Королівство). Вона була представлена п. Юрієм Портніком, який проживає у Лондоні.

У грудні 1998 року «СOM s.r.o.», товариство з обмеженою відповідальністю, зареєстроване у Празі (Чеська Республіка) (далі – СOM), розпочало провадження у Міжнародному комерційному арбітражі при Торгівельно-промисловій палаті України (далі – МКАС) проти Відкритого акціонерного товариства «Оріана» (далі – Оріана), вимагаючи відшкодування за порушення умов договору. Зокрема, СOM стверджувала, що Оріана – фірма, зареєстрована у м. Калуші Івано-Франківської області, – 99,9% акцій якої належало державі, не виконала взяті на себе договірні зобов'язання щодо переробки сировини.

23 грудня 1998 року МКАС ухвалив арбітражне рішення (справа АС №142у/98), згідно з яким Оріана повинна була сплатити СОМ відшкодування у розмірі 2,466,906,47 доларів США.

19 липня 1999 року СОМ подала апеляцію до Івано-Франківського обласного арбітражного суду (далі – арбітражний суд), вимагаючи зафіксувати у рішенні суду той факт, що СОМ була кредитором щодо Оріани на підставі арбітражного рішення від 23 грудня 1998 року.

2 серпня 1999 року Державна виконавча служба м. Калуша (далі – виконавча служба) розпочала виконавче провадження щодо Оріани стосовно виплати боргу, як це було ухвалено МКАС.

16 жовтня 1999 року арбітражний суд відхилив вимогу компанії-заявника про початок процедури банкрутства щодо Оріани.

18 та 21 жовтня 1999 року виконавча служба розпочала накладення арешту на власність Оріани. 13 грудня 1999 року виконавча служба скасувала рішення про накладення арешту на майно неплатоспроможного боржника – Оріани.

14 грудня 1999 року на власність Оріани знову було накладено арешт. 16 грудня 1999 року виконавча служба прийняла рішення продати якусь частину майна, що було заарештоване (зокрема, Оріана мала у власності полімеризаційний цех).

20 вересня 2000 року СОМ знову звернулася до арбітражного суду щодо початку процедури банкрутства Оріани. Також висувалася вимога включити СОМ до списку кредиторів Оріани.

Між 1999 -2003 роками виконавча служба вжила низку заходів, щоб отримати виплату по боргам, які накопичила Оріана. Зокрема, було відіслано платіжні доручення до банку дебітора, який отримав активи Оріани, із заборорою неправомірного продажу власності Оріани, а також було зроблено спробу продавати деяке майно Оріани для виплати її боргів.

Крім того, виконавча служба наклала арешт на банківські рахунки Оріани та її акції (включаючи й акції компанії Лукор, якими володіла Оріана).

У той же час виконавчі провадження переривались декілька разів, оскільки Оріана оспорювала дії виконавчої служби в суді та чисельні кредитори компанії звертались до суду щодо визнання неплатоспроможності Оріани.

18 вересня 2002 року Господарський суд Івано-Франківської області (далі – Господарський суд) (колишній Івано-Франківський обласний арбітражний суд) розпочав процедуру банкрутства Оріани. Ця процедура все ще триває.

22 січня 2003 року СОМ висунула вимогу до Господарського суду включити її до списку кредиторів Оріани.

10 лютого 2003 року компанія-заявник уклала договір із СОМ щодо передачі їй права вимоги боргів, визнаних МКАС у рішенні від 23 грудня 1998 року.

8 червня 2004 року компанія-заявник та СОМ звернулися до МКАС щодо визнання компанії-заявника кредитором у господарському процесі проти Оріани на підставі зазначеного вище договору. 21 червня 2004 року Голова МКАС відхилив цю вимогу, посилаючись на те, що МКАС було розпущено після арбітражного рішення від 23 грудня 1998 року.

9 липня 2004 року компанія-заявник і СОМ звернулися до Апеляційного суду Івано-Франківської області (далі – Апеляційний суд) щодо визнання права компанії-заявника на борги СОМ, визнані у рішенні МКАС від 23 грудня 1998 року.

16 липня 2004 року компанія-заявник та СОМ звернулися до виконавчої служби стосовно зміни кредитора у виконавчому провадженні на підставі згаданого договору.

9 вересня 2004 року компанія заявник і СОМ звернулися до Апеляційного суду стосовно проголошення компанії заявника кредитором

Оріани та заміни компанією-заявником СОМ як сторони виконавчого провадження на тих самих підставах,що зазначалися вище.

10 вересня 2004 року Апеляційний суд задовольнив вимогу компанії-заявника. Компанію-заявника було проголошено кредитором Оріани по боргу в розмірі 2,466,906.47 доларів США, визнаного в арбітражному рішенні від 23 грудня 1998 року.

18 листопада 2004 року компанія-заявник та СОМ звернулися до виконавчої служби щодо заміни компанією-заявником СОМ у виконавчому провадженні стосовно Оріани.

9 грудня 2004 року виконавча служба на підставі рішення Апеляційного суду від 10 вересня 2004 року замінила у виконавчому провадженні первинного кредитора компанією-заявником.

29 грудня 2005 року Господарський суд постановив рішення про припинення виконавчого провадження.

30 грудня 2005 року виконавча служба припинила виконавче провадження та передала виконавчі листи до розпорядника майна Оріани.

23 січня 2006 року компанія-заявник звернулася до Господарського суду з вимогою внести зміни до списку кредиторів Оріани та включити себе до цього списку на підставі договору від 10 лютого 2003 року та рішення Апеляційного суду від 10 вересня 2004 року.

6 лютого 2006 року Господарський суд задовольнив вимогу компанії-заявника та зобов'язав розпорядника майна Оріани внести зміни до списку кредиторів.

27 лютого 2006 року компанія-заявник висловила вимогу бути поінформованою про те, чи виконавча служба замінила нею СОМ у списку кредиторів у виконавчому провадженні щодо Оріани.

Виконавче провадження триває й досі.

Зміст рішення Суду

Даючи оцінку фактам у справі, Суд звернувся, зокрема, то таких законодавчих актів України та судової практики: Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року (ст.12); Закон України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» від 29 листопада 2001 року (ст. 2); Цивільний кодекс України 1963 року (ст. 197-202, 214); Закон України «Про власність» (Розділ VII); Закон України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року (ст. 2, 3 (1), 85, 86); Закон України «Про державну виконавчу службу» від 24 березня 1998 року (ст. 11, 13); постанови Кабінету Міністрів України стосовно фінансового становища Оріани № 1650 від 19 жовтня 1998 року; № 1280 від 16 липня 1999 року; № 800 від 10 травня 1998 року; №92-р від 19 лютого 2000 року; № 314-р від 10 серпня 2000 року; №810-р від 28 жовтня 2004 року; № 1346 від 29 серпня 2000 року; № 1734 від 23 грудня 2004 року; №593 від 18 липня 2005 року; Рішення Конституційно Суду України від 10 червня 2003 року щодо мораторію на примусовий продаж майна; Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 року (ст.5, 6, 35,); Статут Міжнародного комерційного арбітражу при Торгівельно-промисловій палаті України.

Компанія-заявник скаржилася на порушення ч.1 ст.6 Конвенції та ст. 1 Першого протоколу до Конвенції через невиконання арбітражного рішення від 23 грудня 1998 року.

Уряд стверджував, що ч. 1 ст. 6 не підлягає застосуванню до розгляду спору третейським судом. По-перше, Уряд зазначив, що МКАС було засновано на основі згоди сторін вирішувати спір у третейському суді на підставі третейського застереження у договорі між ними. Він стверджував, що сторони арбітражного процесу у даній справі відмовилися від застосування ч. 1 ст. 6 Конвенції, яка з огляду на це не підлягає застосуванню до виконання остаточного арбітражного рішення від

23 грудня 1998 року, ухваленого третейським судом. По-друге, Уряд стверджував, що не було зв'язку між розглядом цього спору третейським судом та подальшим виконавчим провадженням, оскільки компанія-заявник, як стверджувалося, одержала право вимагати сплати заборгованості відповідно до договору від 10 лютого 2003 року, а не відповідно до арбітражного рішення. На думку Уряду, заява не відповідала вимозі *ratione materiae* згідно з вимогами Конвенції.

Заявник не погодився з цим твердженням. Він стверджував, що ч.1 ст.6 Конвенції підлягала застосуванню до проваджень у даній справі.

Оскільки Уряд висловив заперечення щодо застосовуваності ч.1 ст. 6 Конвенції до проваджень у третейському суді, Суд нагадав, що ст. 6 Конвенції не перешкоджає утворенню третейських судів задля вирішення спорів між приватним суб'єктами. Насправді, слово «суд» у ч.1 ст.6 Конвенції не обов'язково слід розуміти як таке, що позначає суд у його класичному розумінні, пов'язаному зі стандартною судовою системою держави (див., з-поміж інших, рішення Суду у справі “*Lithgow and Others v. the United Kingdom*” від 8 липня 1986 року, § 201). На думку Суду, МКАС був «третейським судом, створеним згідно з законом», оскільки діяв відповідно до Закону України «Про Міжнародний комерційний арбітраж» 1994 року (далі – Закон) та свого внутрішнього Регламенту. Провадження у справах, що їх розглядав МКАС, було подібним до провадження у цивільних чи господарських судах і законом встановлювалося право на апеляцію по його рішеннях до Апеляційного суду м. Києва. Останній міг переглянути рішення МКАС на підставах, встановлених у Законі. МКАС залишався єдиним третейським судом в Україні, який міг, відповідно до Закону, вирішувати «господарські спори з іноземним елементом». Відповідно до Закону та ст. 3 (1) Закону України «Про виконавче провадження», рішення МКАС вважається еквівалентом судового рішення, що підлягає примусовому виконанню.

Право вимагати виплати боргу чи виконати цивільно-правове зобов'язання зі сплати компенсації майнової та немайнової шкоди є «цивільним» правом, що належить до сфери приватного права України, яке передбачене у розділі 40 ЦК України 1963 року («Відшкодування шкоди») та у Законі України «Про власність» («Захист права власності»). Зокрема, ст. 197-202 Розділу 17 ЦК України дозволяли передачу права вимагати сплати боргів через укладення письмових договорів для такої передачі. Більше того, право компанії-заявника повернути собі борг, який заборгувала Оріана, на підставі арбітражного рішення та договору було підтримане Апеляційним судом у рішенні від 10 вересня 2004 року. Суд дійшов висновку, що провадження у третейському суді стосувалося встановлення цивільного права первинного кредитора Оріани. Наступна передача боргу компанії-заявнику на підставі договору від лютого 2003 року та визнання компанії-заявника новим кредитором у вересні 2004 року, наступне виконавче провадження поставило права компанії-заявника та її цивільні права у залежність від таких прав первинних кредиторів.

На думку Суду, ці підстави є достатніми, аби дійти висновку про те, що ч.1 ст.6 Конвенції підлягає застосовуваною до судового провадження у даній справі. Таким чином, Суд відхилив попередні заперечення Уряду.

Уряд стверджував, що у даній справі не було порушено ч.1 ст. 6 Конвенції щодо компанії-заявника. Зокрема, Уряд вважав, що розглядуване арбітражне рішення було остаточним лише щодо сторін спору та підлягало виконанню лише щодо первинного кредитора Оріани, а не щодо компанії-заявника, яка непрямым способом набула право на отримання боргу, визнаного у арбітражному рішенні. Також Уряд доводив, що не було порушення ст.1 Першого протоколу до Конвенції. Зокрема, держава не несе відповідальність за борги Оріани, яка є самостійною юридичною особою. Уряд також стверджував, що договір

про передачу боргу від 10 лютого 2003 року не був достатньою підставою для вимоги виконання арбітражного рішення на користь іншої юридичної особи.

Компанія-заявник доводила, що ч.1 ст.6 Конвенції була порушена органами держаної влади і це порушення полягало у тому, що арбітражне рішення від 23 грудня 1998 року не було виконане у повному обсязі та у розумний строк. Вона стверджувала, що держава не виконала свої зобов'язання, які випливали зі ст.1 Першого протоколу до Конвенції, оскільки не забезпечила виконання арбітражного рішення у встановлений строк і не вжила необхідних та адекватних заходів для забезпечення права власності компанії-заявника.

Суд зазначив, що однією з основних причин того, що державні органи не змогли виконати остаточне арбітражне рішення, була неплатоспроможність компанії Оріана, яка належала державі та керувалася державою. Проте слід зазначити, що тоді як призначення платежів для виплат державних боргів можуть спричинити затримку у виконанні судових рішень з Урядового бюджету, їх не можна розглядати як виправдання за невдачу у виконанні зобов'язань, що випливають із ч.1 ст. 6 Конвенції.

Більше того, з матеріалів справи випливає, що державними органами не було вжито жодних нових кроків для виправлення ситуації, яка склалася у даній справі. Таким чином, Суд вважає, що триваюче невиконання рішення про виплату боргу становить порушення ч.1 ст.6 Конвенції.

Суд також нагадав про те, що він неодноразово вказував, що «вимога» може лише тоді становити «майно» у розумінні ст.1 Першого протоколу до Конвенції, якщо вона виконується (див. рішення Суду у справах “*Burdov v. Russia*”, § 40, “*Poltorachenko v. Ukraine*”, § 45, обидва від 18 січня 2005 року). Суд також вважає, що передача права на борг не суперечить принципу такого «володіння» майном. Більше того, з точки

зору Суду, рішення національних судів, у якому визнається, що компанія-заявник була кредитором у провадженні щодо виконання арбітражного рішення від 23 грудня 1998 року, означає, що вона мала визначене у судовому рішенні право вимоги, яке становило «володіння» у сенсі ст.1 Першого протоколу до Конвенції (див. §24 цього рішення).

Отже, мало місце порушення ст.1 Першого протоколу до Конвенції.